

отримали радісну звістку про те, що НДЛ-17 таки отримала потрібну штатну одиницю інженера.

Наступна моя зустріч з М.О. Гаврилюком відбулася через довгий час, а саме – у 2004 році, ми всі святкували 160-річчя Львівської політехніки. Урочистості відбувалися в Оперному театрі. Під час перерви я несподівано зустрівся з Михайлом Олександровичем у фойє. Ми тепло привіталися, і я запитав його про самопочуття, на що він відповів: «Дякую, що пам'ятаєте».

Востаннє ми теж зустрілися випадково, рік по тому у гомінкому львівському трамваї. М.О. Гаврилюк кудись їхав з дружиною. Погода була чудова, трамвай у недільний день не був заповнений і повільно рухався вгору вулицею Котляревського. Мені тоді подумалося, що людина, яка весь активний період життя користувалася службовим автомобілем, тобто пересувалася швидко, нині, вийшовши на пенсію, перейшла на громадський транспорт, який рухається досить повільно. У цьому мені вбачалася певна символіка.

Богдан МАНДЗІЙ

е коли був я молодим деканом...

Пишучи спогади про Михайла Олександровича Гаврилюка, я насамперед виходив з того, що зовнішній аспект його діяльності як ректора Львівського політехнічного інституту добре відомий його сучасникам і соратникам. Адже під його керівництвом наш навчальний заклад істотно збільшив номенклатуру спеціальностей, незмірно розширив матеріально-технічну базу, був відзначений високими державними нагородами, заслужено зайняв провідне місце серед найкращих вищих навчальних закладів Радянського Союзу. Отже, зосереджуся переважно на тих епізодах нашого безпосереднього з ним спілкування, коли я працював деканом радіотехнічного факультету впродовж 1971–1982 років.

Повертаюся подумки у далекий 1951 рік, коли я, випускник Товстенської середньої школи Тернопільської області, вперше переступив поріг легендарного головного корпусу Львівської політехніки як студент першого курсу електротехнічного факультету. Ця подія назавжди закарбувалася у моїй пам'яті, адже розумів, що з цього моменту моє майбутнє залежатиме лише від власної наполегливості й старанності, що розпочинається ще незвідане самостійне життя. У лютому 1952 року створюють новий факультет – радіотехнічний. Паралельно тривало формування студентських громадських організацій у групах нового факультету.

Зокрема, у нашій групі РТ-12 відбулися комсомольські збори за участю представника факультетського бюро – старшокурсника Михайла Гаврилюка. Я побачив молодого, енергійного юнака, який доволі впевнено вів комсомольські збори. Згодом довідався, що він є сином відомого письменника Олександра Гаврилюка, автора незабутньої книжки «Береза», яку прочитав, ще навчаючись у середній школі. Йшлося у ній про польський концентраційний табір «Береза Картузька», в якому ув'язнили сотні українців, котрих запідозрили у ворожому ставленні до тодішньої польської влади. Так я вперше зустрівся з Михайлом Гаврилюком.

Закінчивши інститут, я отримав скерування на роботу у Ленінград, де працював до середини 1963 року, після чого вступив до аспірантури на кафедру теоретичної радіотехніки та радіовимірювань рідного Львівського політехнічного інституту. Моїм керівником був професор Ю.Т. Величко. А ось ближче з Михайлом Олександровичем я познайомився через кілька років – коли після аспірантури й захисту кандидатської дисертації був призначений заступником декана радіотехнічного факультету. Гаврилюк на той час вже пройшов серйозну школу керівної роботи (був він і проректором з наукової роботи, і секретарем парткому інституту). Ми доволі часто зустрічалися на різних зборах, нарадах, засіданнях. Виявляється, він запам'ятав мене ще з тих перших комсомольських зборів, про що якимось сам сказав.

Згодом, коли тодішній ректор професор Григорій Іванович Денисенко виїхав до Києва, де очолив столичний політехнічний інститут, новим ректором призначили Михайла Олександровича Гаврилюка. Звісно, йому довелося формувати свою команду. Деканом радіотехнічного факультету на той час був Георгій Андрійович Щевцов – людина, я б сказав, лагідна та інтелігентна, проте стан його здоров'я залишав бажати кращого. Неодноразово він просив ректорат звільнити його з посади, але постійно отримував відмову. Нарешті ректор погодився, але поставив вимогу – рекомендувати гідного наступника. З цього приводу на факультеті відбулися навіть збори викладачів, які назвали кілька прізвищ, серед яких і моє. Чесно кажучи, це для мене виявилось великою несподіванкою, адже на факультеті працювало чимало авторитетних і поважних осіб, зокрема завідувачів кафедр. Крім того, я мав власні плани щодо своїх наукових перспектив. Та невдовзі в деканаті пролунав телефонний дзвінок, і мене запросили до ректора. У приймальні я побачив декана Г.А. Шевцова, з яким ми зайшли до кабінету Михайла Олександровича. Після короткої розмови ректор повідомив, що мене призначають виконувачем обов'язків декана радіотехнічного факультету. Гречно подякувавши, я спробував відмовитися, мотивуючи тим, що маю невеликий стаж науково-педагогічної роботи, у мене відсутній належний авторитет і, зрештою, я надто молодий за віком (адже тоді мені не було і 40 років). Проте, як відомо, в ті часи у таких ситуаціях

діяло залізне правило: «Не можеш – допоможемо, а не хочеш – примусимо!». Тому всі мої аргументи були визнані непереконливими, і я вийшов від ректора у новому для себе статусі декана факультету, щоправда, отримавши від Михайла Олександровича обіцянку надавати мені на перших порах усіляку допомогу та підтримку в освоєнні нових службових обов'язків. Почувався доволі розгубленим, адже тепер моїми підлеглими стали мої колишні викладачі й наставники – Ю.Т. Величко, Є.Ф. Замора, Г.А. Шевцов, К.С. Гліненко, Е.М. Мушкарден, Й.А. Захарія та інші. Погодьтеся, важко було виробити нову лінію поведінки щодо цих авторитетних особистостей. Михайло Олександрович чудово розумів мій психологічний стан, тому, як і обіцяв, з перших днів мені допомагав. Це виявлялося по-різному. Якщо, наприклад, дехто із завідувачів кафедр намагався вирішити те чи інше питання, так би мовити, через голову молодого декана, то ректор завжди відсилав його до мене для погодження. Згодом усі зрозуміли, що декана обійти не можна.

Пригадую ще такий випадок. Після закінчення екзаменаційної сесії я вирішив рішуче позбутися «академборжників», котрі отримали по три і більше двійок на екзаменах. Таких на факультеті виявилось майже 20 осіб. Моє рішення ґрунтувалося на тому, що цього вимагало чинне положення про деканат, а, крім того, потрібно було будь-що припинити хибну практику ліквідації академзаборгованості перескладанням іспитів по декілька разів, чим, власне, охоче користувалися несумлінні студенти. Ректор підписав поданий мною наказ про відрахування, але, зустрівши мене через кілька днів у головному корпусі, з іронічною усмішкою сказав приблизно таке: «Богдане Андрійовичу, я таки підписав наказ про відрахування, але невже ви думаєте, що боржників на факультеті невдовзі не буде зовсім?». Я зрозумів, що Михайло Олександрович натякнув мені, що він, аби підтримати молодого декана, погодився на відрахування, але в майбутньому мені слід бути стриманішим. Цей урок я врахував і надалі остерігався від різких адміністративних «тілорухів».

Людяність ректора виявилася і в іншому випадкові. Щоб забезпечити нормальне функціонування деканату, мені потрібно було знайти кандидатуру на посаду свого секретаря для роботи з «вечірниками» та заочниками. Ця посада вимагала людини сумлінної і чесної, яка б не допускала жодних зловживань. Зрештою, вибір я зробив на користь дружини одного із викладачів інституту, яку мені рекомендували колеги. Пропоную ректору цю особу, повідомивши, що це дружина нашого викладача. Він рішуче відмовляє. Я у розпачі. Очевидно, це сповна відбилося на моєму обличчі. Перепитавши його: «То що, ні?», почув: «Авжеж». Я не стримався і різко повернувся, щоб вийти. І тут Михайло Олександрович попросив зачекати, сказавши: «Гаразд, нехай працює, але під вашу персональну відповідальність». Нагадаю, що в ті часи доволі інтенсивно боролися із так званою сімейністю і свояцтвом на службі, проте ректор зрозумів молодого декана і пішов мені назустріч.

Торік кафедра електронних засобів інформаційно-комп'ютерних технологій відзначила 50-річний ювілей. Вона була першим в Україні базовим структурним підрозділом вищого технічного навчального закладу з конструювання та технології виробництва радіоапаратури, сформованим у далекому 1960 році. Лише через декілька років такі кафедри створені у Харківському, а потім Київському політехнічних інститутах. Як наголошував під час урочистостей нинішній завідувач кафедри, перший проректор університету професор Володимир Павлиш, в 1960 році масштабні й результативні наукові дослідження дали змогу львівським радіотехнікам посісти пріоритетні позиції в галузі радіоелектроніки СРСР. Промисловість у ті роки переходила від випуску засекреченої військової техніки до «мирної» номенклатури. У побутовій радіотехніці широко впроваджувалися різноманітні транзисторні схеми, а Львів переживав справжній промисловий бум: тут створювались такі промислові гіганти, як заводи «Мікроприлад», «Львівприлад», «Кінескоп», «Електрон», ЛОРТА, «Полярон» тощо. Все це потребувало підготовки кваліфікованих фахівців з конструкторського та технологічного проектування радіоелектронних засобів, організації відповідної кафедри та лабораторії для наукових досліджень.

Головною науковою опорою факультету і його фундаментатором був визначний український вчений – професор Юрій Теофанович Величко. Значну роль у становленні й розвитку львівської радіотехнічної школи відіграв також професор Костянтин Борисович Карандеев – перший науковий керівник кандидатської дисертації М.О. Гаврилюка. До речі, саме він та його соратники з тогочасної кафедри радіотехніки та автоматики розробили унікальну високоточну вимірювальну апаратуру, котра успішно конкурувала з приладами знаменитої німецької фірми «Отто Вольф». Численні праці Карандеева та його учнів регулярно публікувалися в центральних наукових журналах, а їхні копії часто замовляли вчені США, Англії, ФРН та інших західних країн.

Цікава й захоплива біографія цієї непересічної людини. Під час Другої світової війни професор Карандеев був одним з керівників Всесоюзного науково-дослідного інституту ім. Д.І. Менделєєва та Московського державного інституту мір і вимірювальних приладів. За плідну й самовіддану наукову роботу, спрямовану на оборону блокадного Ленінграда, вчений-патріот нагороджений солдатською бойовою медаллю «За оборону Ленінграда». Одразу після війни росіянин Карандеев приїхав працювати до Львова – у політехнічний інститут. Був заступником ректора, деканом факультету, завідувачем кафедри і керівником провідної лабораторії. Одночасно тісно співпрацював із Київським інститутом машинобудування і автоматики (нині Фізико-механічний інститут ім. В. Карпенка НАН України). У Львові Костянтин Борисович захистив докторську дисертацію, створив відому у світі наукову школу, підготував десятки кандидатів технічних наук і сотні кваліфікованих інженерів. За роботу у Львові професор Карандеев отримав почесне звання «Заслужений діяч науки і техніки УРСР», його обра-

*Декан радіотехнічного факультету
професор Леонід Аврамович Недоступ
(1970-ті роки)*

*Доктор технічних наук, професор,
академік Академії інженерних наук
України Андрій Андрійович Смердов*

*Професор Львівської політехніки
Костянтин Карандєєв – один
із засновників всесвітньо
відомого наукового центру –
Сибірського відділення
АН СРСР у Новосибірську*

*Нинішній завідувач кафедри, перший
проректор Львівської політехніки
професор Володимир Павлич.
Фото 1970-х років*

*В одній із лабораторій
радіотехнічного
факультету*

*Професор Богдан Мандзій (в центрі)
ставить з працівниками кафедри
черговий експеримент. 1980-ті роки*

*Засновник і перший керівник кафедри
електронних засобів інформаційно-
комп'ютерних технологій – знаний
львівський науковець Євген Федорович
Замора (на світлині – другий ліворуч).
Студенти-радіотехніки шанобливо
називали його «батько Замора».
Він організував і першу науково-дослідну
лабораторію НДЛ-16, яка проводила
дослідження у сфері генерування
високостабільних коливань
НВЧ-діапазону і першою в Україні
розпочала роботи в галузі автоматизації
конструкторського проектування
радіоелектронної апаратури*

ли членом-кореспондентом Академії наук УРСР. Костянтин Карандеєв був одним з організаторів Сибірського відділення АН СРСР у Новосибірську. У 1958–1967 роках був першим директором Інституту автоматики і електрометрії Сибірського відділення, який, до речі, організував разом з групою своїх учнів із Львівського політехнічного інституту.

На початку 1970-х років радіотехнічний факультет переживав період значного розширення, тут створювалася по суті нова навчальна база. Ми опинилися в ситуації, коли нам відчутно забракло викладачів вищої кваліфікації – докторів і кандидатів наук. Неймовірно, але факт, – на одному з найбільших факультетів інституту працював лише один доктор наук – Ю.Т. Величко, а наукові ступені і вчені звання мала лише третина викладачів. Ефективність роботи аспірантури була дуже низькою. І це в той час, коли Львів був одним із потужних центрів приладобудування в країні. За це нас гостро і справедливо критикував ректор. Якось Михайло Олександрович пожартував: «Ви на своєму факультеті, мабуть, давно не бачили у вічі живого доктора наук, я вже не кажу про академіка». Я зрозумів, що ректора, як випускника радіотехнічного факультету, по-справжньому бентежить його доля, і він намагається поліпшити ситуацію, покладаючи неабиякі надії на ініціативу його керівників. Ця дружня критика, зрештою, стимулювала нашу роботу щодо зміцнення зв'язків факультету з профільними ВНЗ Москви, Ленінграда, Києва та інших потужних промислових центрів країни, використання цільової аспірантури, наукового стажування тощо. Зрештою, це дало результати. Невдовзі завдяки підтримці Михайла Олександровича на факультет прийшов працювати професор Московського енергетичного інституту А.Ф. Чаплін, який ініціював розвиток фундаментальних досліджень у галузі електродинаміки, поширення радіохвиль і антенної техніки. У 1978 році вперше в Україні ми створили філію кафедри конструювання та технології виробництва радіоапаратури у Львівському науководослідному радіотехнічному інституті, що великою мірою сприяло наближенню навчального процесу до потреб проектно-конструкторських організацій та виробництв. Згодом перейшли працювати на факультет провідні фахівці науково-дослідних установ та промислових підприємств – доктор технічних наук, професор А.А. Смердов, кандидати технічних наук Л.А. Недоступ, М.Д. Матвійків та інші.

А як не згадати того відрядного факту, що у наступні роки викладачі факультету захистили 11 докторських дисертацій та майже 50 кандидатських. Активно розпочав працювати радіотехнічний сектор студентського проектно-конструкторського бюро. Значна заслуга у цьому належить М.О. Гаврилюкові, який, з одного боку, справедливо критикував факультет, а з іншого – усіяко допомагав у межах своєї компетенції. Я добре розумів, що підтримка ректора зовсім не означає, що я, як декан, можу сподіватись на поблажки чи привілеї. Михайло Олександрович був людиною вимогливою як до підлеглих, так і до самого себе, органічно не терпів необов'язковості, недотримання слова, інколи

допускав навіть різкість щодо тих, хто завинив. Пригадую, зокрема, випадок, коли один із деканів запізнився на 30 хвилин на засідання приймальної комісії. Ректор різко виставив його за двері. Звісно, через якийсь час він, як мовиться, відійшов і порозумівся з винуватцем, намагаючись загладити недавнє негативне враження про нього.

Одного разу я доповідав на засіданні ректорату про стан студентського відвідування занять. Напередодні факультет перевіряв проректор Ю.І. Кочетков, який загалом позитивно оцінив діяльність деканату і порекомендував мені поділитися набутим досвідом на засіданні ректорату. Можливо, моя доповідь була надто оптимістичною, бо ректор різко зупинив мене і розпочав критикувати. Наприкінці він запитав мене, чи маю якісь пропозиції стосовно обміну досвідом з деканами інших факультетів (знаючи заздалегідь від проректора, що такі пропозиції у мене є). Я, звісно, не очікував на це і сказав ображено, що пропозицій не маю. На цьому засіданні ректорату закінчилося. Та буквально через кілька годин я зустрів ректора в коридорі. По-дружньому взявши мене за руку, він сказав приблизно таке: «Я побачив, що у певний момент ви втратили бажання висловити свої пропозиції після моєї критики, але я критикував вас не за погану роботу, а щоб інші бачили і щоб ви не зазнавалися». На цьому інцидент було вичерпано.

В офіційному спілкуванні Михайло Олександрович був людиною стриманою, завжди витримував дистанцію з підлеглими, ні за яких обставин не допускав панібратства, зовні здавався суворим і недоступним. Він дуже не любив, коли співрозмовник щось приховував чи (не дай Боже!) вдавався до обману. Однак коли виникала потреба звернутися до нього за порадою, він уважно вислуховував і намагався допомогти. Пригадую, коли один із моїх заступників прийшов до мене і схвильовано повідомив, що, мабуть, йому доведеться написати заяву на звільнення, оскільки нещодавно його викликали у КДБ і вели з ним «виховну» роботу з приводу того, що він у колі друзів посмів заспівати пісні українських січових стрільців. Я порадив йому заяви поки що не писати, а сам пішов до ректора за порадою. Той сказав: «Добре, що ви повідомили мене. Передайте своєму заступникові, нехай спокійно продовжує працювати».

Закінчуючи свої спогади про Михайла Олександровича Гаврилюка, хочу наголосити, що, як кожна жива людина, він мав позитивні й негативні риси характеру. Але загалом оцінюючи його діяльність як ректора Львівської політехніки, треба віддати належне його неабияким організаторським здібностям, вмінню керувати великим науково-педагогічним колективом. Він показав себе і умілим господарником, завдяки якому в інституті побудовано багато нових навчальних та виробничих корпусів, студентських гуртожитків та баз відпочинку. На першому плані у нього були не особисті інтереси, а науковий рівень й високий авторитет рідної Політехніки.